

૨૬૬૩

BOTH MALA

PART 1st.

VURAJBHAI WAGHJEEBHAI,
ASSISTANT MASTER, V. SCHOOL.

BHADRA-

બોધમાલા, ભાગ ૧ લો.

૨મી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વરજભાઈ વાઘજીભાઈ પટેલ.

આસિ. વ૦ સ્કુ—શ્રી ભાદરણ.

અમદાવાદ

મામાની હવેલીમાં યુનાઈટેડ પ્રીન્ટીંગ અને

નં. ૦ એ. ૦ કું. "લિમિટેડ" ના પ્રેસમાં

રણછોડલાલ ગંગારામે છાપી.

સન ૧૮૮૭. સંવત ૧૯૪૩.

કિંમત ૦-૩-૦ ત્રણ આના.

ટપાલખર્ચ ૦-૦-૬

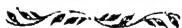
૨૬૬.૩

BOTH MALA.

PART 1st.

VURAJBHAI WAGHJEEBHAI,
ASSISTANT MASTER. V. SCHOOL.

BHADRA-

બોધમાલા, ભાગ ૧ લો.

૨મી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વરજભાઈ વાઘજીભાઈ પટેલ.

આસિ, વ૦ ૨૬—શ્રી ભાદરણ.

અમદાવાદ

મામાની હવેલીમાં યુનાઇટેડ પ્રીન્ટીંગ અને

૧૦ એન્ડ કું “લિમિટેડ” ના પ્રેસમાં

રણછોડલાલ જંગરામે છાપી.

સન ૧૮૮૭.

સંવત ૧૯૪૩.

કિંમત ૦-૩-૦ ત્રણ આના.

ટપાલખર્ચ ૦-૦-૬.

પ્રસ્તાવના.

મારા ગુર્જર ભાઈઓ અને બેનો!! આપની સ્વધ્ય સેવા દાખલ હું એક અધ્ય સ્નાની મનુષ્ય પ્રાણી, સ્વદે-
શમાં ઉછરાયેલો અને સ્વજન મિત્રોના સહવાસમાં દીન
પ્રતિદીન રમત ગમત વડે કંઈ થોડીઘણી કેળવણી પામીને
ઉપલા નામ વાળુ પુસ્તક લખવાનું મેં સાહસ લીધું છે.
અને તેમાં આપના પ્રત્યેનો મારો અંધુ ભાવ પ્રકાશમાં
લાવવાની ઇચ્છા રાખું છું. હું કાંઈ કવિ નથી પણ માત્ર
અને અક્ષરમાં મેળવવા બનતી કાળજી રાખી છે. મિત્રો!
તે ઇચ્છા વડે હું મારી ફરજ, મારું કામ, મારો ધર્મ, એ
બરાબર રીતે બજાવી શકીશ એવી મને ખાતરી થાય છે.
મોટા મારા ગુર્જર અંધુઓએ તેમના પ્રત્યેનો આ અમારો
અંધુભાવ માન્ય કરવો જોઈએ. હું આપને કંઈ પૂછ કે દો-
લત આપીશકતો નથી. પણ આ શિક્ષાપત્રી રૂપી ને જીવ
બેઠા આપને અર્પણ કરું છું તે સ્વિકારશો એવી કર્વાને
આશા છે.

આ ઘણું અરૂં મારો પેહેલો પ્રયાસ છે તેથી ભૂલો હશે
તે માફ આપશો. મિત્રો! મેં આપની પ્રથમ સેવામાં
“પ્રમાદ મોટો શત્રુ છે” એ નામનું પુસ્તક બાહર પાડ્યું
હતું તેનો યોગ્ય સત્કાર જીલ્લિમાન પુરૂષોએ કર્યો છે તેમનો
આટાણે ઉપકાર માનવા ચૂકતો નથી; તેમ મને કેળવણી
આપનાર માણ માસ્તર સાં મેં મનસુખરામ રાયચંદ
ભાઈનો આ વેળા ધણોજ આભારી છું? તથાસ્તુ.

ભાદરણ } લી. નમ્ર સેવક.
તા. ૧૦-૨-૮૭ } વૃ. વા. પટેલ.

સાંકળીયું.

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ
ગુરુપ્રત્યે ધર્મ...	... ૫	કામ...	... ૨૪
ધર્મપ્રત્યે ધર્મ.	... ૬	સંતોષ ૨૪
માખાપપ્રત્યે ધર્મ.	... ૭	લોભ...	... ૨૫
રેશવત...	... ૮	ન્યાય. ૨૬
પરોપકાર.	... ૮	કરજ...	... ૨૭
સંપ...	... ૯	કરકસર...	... ૨૮
ધૈર્યતા...	... ૧૦	ધનવિદ્યાનો સંવાદ.	... ૨૯
સોખત...	... ૧૧	ગુરુશિષ સંવાદ...	... ૩૨
સાહસ...	... ૧૨	દગો ૩૩
બગદોષ...	... ૧૩	ફરીથી કરો.	... ૩૪
ગર્વ...	... ૧૩	આજસ...	... ૩૫
રાજધર્મ...	... ૧૪	જીલમ...	... ૩૬
ક્રોધ...	... ૧૫	ભાંડુધર્મ ૩૭
વિચારી બોલયું.	... ૧૬	દેશભીમાન.	... ૩૮
જૂઠ...	... ૧૭	શિષ્યધર્મ	... ૩૮
વિદ્યમ...	... ૧૮	મનને શિક્ષા	... ૩૯
ચારી...	... ૧૮	રીપુ	... ૪૦
અદેખાઈ.	... ૧૯	બિરદ	... ૪૧
દેશાટણ...	... ૨૦	ક્ષમા	... ૪૨
વિષેક...	... ૨૧	લલુત	... ૪૩
લક્ષ્મી...	... ૨૨	કઠણશબ્દનો કોથ.	... ૪૪
પરહેજ...	... ૨૩	આશ્ચર્યપત્રક.	... ૪૫

બોધમાળા યાગ ૧ લો.

મંગલાચરણ દોહોરો.

ધરણી ધારણુ ઓ પ્રભુ, વિશ્વના કર્તા આપ;
ભક્તિ કરું હું ભાવથી, ટળવા તણે તાપ. ૧
બોધકમાળા બોધના, રચવા રાખું આશ,
સા'ય કરો ઓ શામળા, ટાળીને સૌ ત્રાશ.

ગુરુપ્રસન્ને ધર્મ દોહોરો.

ગુરુ કહે તે ધ્યાનમાં, લઇને કરશે વાત;
માન ધણેશ પામશે, એથીતો માક્ષાત. ૩
વચન ગુરુનું નવ ગણે, આપ વખાણે બોલ;
કેવળ રાસબ જાણવો, તે તો તૂણા તોલ. ૪
ગુરુને ગણુને સર્વદા, પિંતૃ સમ તો આજ;
નહિ તો મારા સજ્જનો, વણસે સધળાં કાજ. ૫
વિદ્યારૂપી લક્ષ્મીને, આપે એ નિરધાર;
આધે તો ખૂટે નહીં, અખૂટ એ બંડાર. ૬

(૬)

લૂટી લે કોઈ લક્ષ્મિને, નવ લંટે વિદ્યાય;
 વિદ્યાથી આ વિશ્વમાં, માન ઘણુંજ પમાય. ૭
 વિદ્યાથી વેપાર થાય, સૂઝે સવળાં કામ;
 વિદ્યા નહીં જે મનુષ્યમાં, ઓછી દીસે હામ. ૮
 માન રાખો ગુરુતાણું, હેતે કરો પૂજાય.
 તેથી સરસ્વતી માતને, સેવ રીતે પમાય. ૯

इश्वरप्रसे धर्म.

મનહર.

હથરનું આજ તમે, ધ્યાન ધરો દાસ થઈ,
 પાતક તો પાર જશે, વાર નહીં લાગશે;
 એવો એતો ન્યાયી ખરો, તપાસીને જીઓ નરો,
 ખીક રાખી તમે કરો, સુખ શુભ જગશે. ૧૦
 હઠ્ઠા એના સદા પાળો, તો તો સુખ સર્વ બાળો,
 એવો જીઓ દૈવ ધારો, તમે શુભ રીતથી;
 હથરના હઠ્ઠા થકી, સર્વ ખન્યુ વિશ્વ વિશે,
 માટે એનું નામ સર્વ, પ્રિછો તમે પ્રિતથી. ૧૧
 હથરને ખોળો તમે, નમ્રી સુણો આવે સત્તે,
 દાવ નહીં આવો મળે, એને નવ વિસરો;
 એના જીઓ નિશાનીઓ, બાવે બાળો આકાશને,
 વળી વળી તારાવડા, શુભ છે સરોવરો. ૧૨
 નદિઓને ખેટ વળી, છેક નવ આવે એક,
 સૂરજને ચંદ્રવળી, શુભ તો પ્રકાશેછે;
 માનવીને માટે કર્યા, ધાન્ય સર્વ નવ નવાં,
 માટે માનો ઉપકાર, સુખ એથી બાસેછે. ૧૩

(૭)

દોહરો.

ધંધરને બાવે બળે, હૈયે રાખી હામ;
તો તો તારણ આવશે, પૂણ્ય તણું આ કામ. ૧૪

માબાપમસે ધર્મ.

દોહરો.

ગુંગુ ઘણા માબાપના, પામે નહિ કો'પાર;
બાળપણમાં પાળીને, ઉછેરે નીરધાર. ૧૫
માટે કરવી તેમની, સેવા તો સાક્ષાત;
ધંધર રાજી થાયછે, એથી તો મુજ બાત. ૧૬
સેવા કરજો પ્રેમથી, રાખી મન ઊમંગ;
આશિષ દેશે અતિ ઘણી, નહાય જેમ જન ગંગા. ૧૭
નાનપણમાં પાળીને, ઊછેર્યો આ કાર;
કુઃખ વેડી સુખ આપીયું, રાખીને નહીં ખાર. ૧૮
શીર છત્તે તિર્યક, પવિત્રરૂપ ગણાય;
પાડ વાળવા વખત તું, આપજે ઓ ! જગરાય. ૧૯
વિપત વેડી અતિ ઘણી, આપ્યું અત્યંત સુખ;
મોકલ્યો ઉગારીયો, વેડી પોતે કુઃખ. ૨૦
વિદ્યારૂપી ધન્ય તે, પ્રાપ્ત કર્યું નિરધાર;
ગુંગુ અતિથે ઓપતા, એહ તણાજ હજાર. ૨૧
સુખ આપી અતી ઘણાં, પાળ્યો એ માબાપ;
માટે રે ! ઓ સજ્જનો, એ ગુંગુ છે અમાપ. ૨૨
માટે સેવો માનવી, માત પિતાને વાર;
જાણો જીવો ત્યાં જગી, તેહ તણા આબાર. ૨૩

રુસવત.

મનહર.

લાંચતો ન લેશો કદી, તો તો સુખ થાશે ધણું,
 એમ ગણો આપ નક્કી, એવી ધથ રીઝશે;
 દૂધના તો દૂધમાં છે, પાણીનાજ એમ ગણો,
 પ્રથમ તો બલું લાગે, પછી દુઃખ આવશે. ૨૪

ગરીબ તો મરી જાય, દુષ્ટ જન રાજ થાય,
 લાંચ આપી છૂટી જાય, દુષ્ટ એવા કામથી;
 ગુન્હો કરે દુષ્ટ જ્યારે, ગરીબ તો મરે ત્યારે,
 મનસાફ આડો કરે, લાંચની લાલચથી. ૨૫

વેપાર તો વધે નહીં, કારણ તો એવું બને,
 નાણું લેઈ નવ આપે, એવા તો હજાર છે;
 સરકારે જાણ કરે, પ્રથમ તો ધ્યાન ધરે,
 કામ કાઢે ઝટપટ, પછી લાંચ ખાયછે. ૨૬

રશ્વત રે'શે નહીં, કિર્તીકોટ શોભે ધણો,
 લાંચ નવ લેવા તણો, જરૂર વિચારજો;
 જન જુઓ આજ તમે, જન્મ રૂડો અસુલખ,
 માટે મારા મિત્ર સહુ, ચિત્તે ખૂબ જાણજો. ૨૭

દોહરો.

લાંચે લાજ ઘટે ધણી, જુઓ વિચારી આપ;
 જથ જાએ આ વિશ્વમાં, તેમજ ઉપજે તાપ. ૨૮

પરોપકાર.

દોહરો.

પરોપકાર કરો તમે, ધરી અંગ ઊલાથ;
 પરોપકાર કર્યા થકી, થાય શોકનો નાથ. ૨૯

(૯)

જોજાને કામે લાગે, તેથી નહીં ઘસાય;
 વિષપાળ રાજી રહે, એથી તો સુખ થાય. ૩૦
 ભાગ લઈને ભોગવો, દુઃખ સુખને સદાય;
 ટેકો ઇંધર આપશે, કરશે સારી સા'ય. ૩૧
 કરે ગુંણ જે અવરને, લોકકિર્તી ગણાય;
 અને વળી ઇંધર તે, જોઈ રાજી થાય. ૩૨
 માટે મારા સજ્જનો, ગુણ લહો એ અમુલ;
 એ ગુંણ જેહ નવ ધરે, જીવતર જાણો ધૂળ. ૩૩
 દુઃખ જોઈ દિલગીર થવું, એવી રાખો રીત;
 દુઃખ ટાળવા મદદ કરો, તેથી થાશે પ્રિત. ૩૪
 પુણ્ય તણું આ હામછે, કલ્યાણનું એ મૂળ;
 માટે સાહો સર્વદા, નહિ તો હુંદગી ધૂળ. ૩૫
 વિક્રમ પરદુઃખ ભંજનો, કહેવાપો નિર્ધાર;
 એ ઉપકાર કરે ધણો, પુણ્ય તણો નહિ પાર. ૩૬
 એ આદી અતીથે થયા, પર ઉપકારી રાય;
 માટે મારા બંધુઓ ! ખરો ગુંણ જણાય. ૩૭

સંપ.

મતહર.

સંપ કરો સર્વ નરો, નહીં તો આવશે મરો,
 જરૂર વિચારી ચાલો, અવસર ઠીક છે;
 કૂટા કૂટે ટળી ગયાં, રાજ મોટા રાજ તણાં,
 આપણે તે શા લેખામાં, જન્મ જાણે ધિક છે. ૩૮
 સંપ કરો સર્વ કામે, દેશમાં ને ગામ ગામે,
 ધરો ધર એમ કરો, આવો બલો જોગ છે;

દારણુ તો વેરી નાંખો, મોટા મોટા કુઃખતાણું,
 જરૂર જણાયે ત્યારે, ભજા ભજા ભોગ છે. ૭૬
 સંપમાં સુખજ ઘણાં, કુસંપ તરત હજો,
 તો સુખજ પામો તમે, માટે સાહો પ્રિતથી;
 સંપ કરો કટંગમાં, ભય નહીં આવે દોષ,
 શત્રુ સર્વ નાશ પામે, સંપતણી બીકથી. ૪૦
 દારણુ તે એવું બને, જાણે ઘણા જણ ત્યાં,
 અને વળી સંપ ધણો, જરૂર વિચારશે;
 બહુ છે ઉદાહરણ, કહે પાર આવે નહીં,
 સુખી થશે તેહ જન, જેહ સંપ ધારશે. ૪૧
 દોહરો.

સંપ નહીં જે દેશમાં, ત્યાં દીશે ઊત્પાત;
 ઘણા સજ્જન સમજાને, ખૂબ વિચારી વાત. ૪૨

ધૈર્યતા વિષે.

દોહરો.

ધૈર્ય ધરે નહિ જે જન, કરે ભ્રષ્ટ વિચાર;
 તે નરનો આ વિશ્વમાં, યોછો દીસે ભાર. ૪૩
 ઇંગી જાણો તેહની, જાશે ખારોખાર;
 નહિ તો એવા કુજનો, યોછો દીસે ભાર. ૪૪
 ધરણીપર જનમો સદા, કરવો પર ઉપકાર;
 નહિ તો આ સંસારમાં, યોછો દીસે ભાર. ૪૫
 વિપત પડે અતિ ઘણી, ધૈર્ય મનમાં ધાર;
 ધૈર્ય વિના મનુષ્યનો, યોછો દીસે ભાર. ૪૬
 ધૈર્ય તજીને યો નરો, યાઓ સૌ સુખકાર;

નહી તો જાણો એા જન, ઓછો દીસે ભાર. ૪૭

ધૈર્ય ધર્યામાં ગુણ બહુ, નકાનો નહિ પાર;

નહિ ધરે જન ધૈર્ય તે, ઓછો દીસે ભાર. ૪૮

હામ બિડી કામ આદરો, સમજાં થાશે સાર;

કામ ન કરે ધૈર્યનાં, ઓછો દીસે ભાર. ૪૯

મુશ્કેલો સ્ત્રોહી મીઠ સૌ, રાખી પ્રભુપર ખ્યાર;

બપ થકી જેહ ભાગશે, ઓછો દીસે ભાર. ૫૦

ઓ ! અધ્યાયુજ્ય માનવી, રાખી રૂડો ટેક;

ધૈર્ય ધરો તજી બીકને, રાખી આશરો એક. ૫૧

સોવત.

મનહર.

સૂણો તમે સર્વ જનો, સંગત તો સારી કરો;

દૂર જન છોડી દેજો, તેથી સુખ જામસે,

સારા મિત્રો સુખ કરે, વળી સાચ કરે ઘણી,

નખજાથી નવ ગણો, સુખ લેશ આવશે. ૫૨

મિત્ર સુખ એક રાખો, તેથી સુખ બહુ આપો,

દુઃખ સર્વ દૂર જશે, એવા મિત્ર કામના;

સોબતની અસરછે, સંગતનાં ફળ મળે,

સારાં કીંવા નખજાં તે, જેવી મન ભાવતા. ૫૩

મિત્ર નિરક્ષર નવ, કરો તમે આવે સમે,

વિરતીતો જગ મધ્યે, નહીંજ કરાવશે;

માટે એવા મિત્ર તમે, જલદીથી છોડી દેજો,

નહીં તો નફી તમને, દુઃખ ઘણુ પીડશે. ૫૪

સજ્જન તો સમજશે, કરી મિત્ર શુભ વળી,

(૧૨)

એવું એવું કહી કરી, સુખ મિત્ર રાખશે;
પણ ઘણા મૂર્ખજન, મૂર્ખમિત્ર સાથે મળી,
શુભ આત્રી દેહ ચૂકી, દુષ્ટ કામ કરશે. ૫૫
દોહરો.

જીવ જાએ પોતા તણો, પણ નવ છોડે યાર;
વિપત્ત પડે અતી ઘણી, મદદ કરે તે ઠાર. ૫૬

સાહસ.

દોહરો.

વગર વિચારું નવ કરો, થાશે એથી શોક;
એથી મારા સજ્જનો, થાશે આપર શોક. ૫૭

પરનાવો પછીથી થશે, મન થાશે ઊચાટ;
ધિક્ક પડ્યો આ જન્મ તે, જીવતર ગીડી વાટ. ૫૮

વિચારોને ઊચરો, જનો તમે સાક્ષાત;
નહિતો એથી વણસશે, વિપ્રિત થાશે વાત. ૫૯

વદેલું નથી પેસતું, સુખ પોતાના માંય;
તો સાહસ કેમ સાંખશે, બીજા તે જન કોય. ૬૦

વગર વિચારું એટલું, સાહસ જાણો આપ;
નફરતું કે અવગુણનું, પ્રણ કરો કે પાપ. ૬૧

સાહસથી જાણો તમે, જરૂર વિચારો મન;
જેનામાં સાહસ નહીં, એવાને છે ધન્ય. ૬૨

સાહસ જનનો જગમધ્યે, જથ પામેછે નાશ;
સાહસ કામ કર્યા પછી, છાંડો મનની આશ. ૬૩

વિમાસણ કરવી પડે, એથી તો નારધાર;
માટે મારા બંધુઓ, મન કરોનો વિચાર. ૬૪

સાહસ કર્મ કરો નહીં, રાખો સુખ વિચાર;

આગળનું વિચારીને, ધરો શિક્ષા આ વાર. ૬૫

બગદોઈ.

મનહર.

શાણ તમે સૂણો નરો, બગદોઈ નવ કરો,
તેથી તમે ભવ તરો, એવો જીગ આવશે;
જન શાને જનમીયો, નિંદા શાને ઉચરીયો,
લોક સર્વે એવું એને, જરૂર કહાવશે. ૬૬

નિંદા કરે નર્ક મળે, સ્વર્ગની આશ ટળે,
જશ ભલો નાશ પામી, આપે દુઃખ પામશે;
મનના તો સાંસા પડે, એવું દુઃખ આવી અડે,
ક્રોધ વળી બહુ અડે, સહુ એથી ભાસશે. ૬૭

જન એવા જગમધ્યે, સોગન તો બહુ ખાય,
તેથી એનો બાર જાય, નાદાની દેખાયછે;
નિંદા કરી પોતે જીવે, પ્રભુ યકી નવ ખીએ,
એવા એવા જન ઘણા, જગમાં જણાયછે. ૬૮

માટે તમે સારી રીતે, સહુ સાથે ચાલી પ્રિતે,
સંસારનાં કાજ સળે, તેથી સુખ આવશે;
ધ્વિરને બળે નફી, બગદોઈ તજી તમે,
વિશ્વકર્મા આપ એછે, તેથી સુખ આપશે. ૬૯

દોહરો.

નિંદા ન કરો કોઈની, એથી યાશો ફળેત;
જગ બાધામાં જામશે, જેમ પાંડમાં રેત. ૭૦

ગર્વ વિષે.

દોહરો.

ગર્વ કરો નહીં કો' જન, કહુંછુ લાગી પાય;

- ગર્વ કરેછે જે કોઈ, ખત્તા ધણેરા ખાય. ૭૧
 કામ કરું સુંઝે નહિ, કરે ખાવરો ખંગ;
 ગર્વતણી વાતો કરી, મગઈરી લાવે અંગ.
 ગર્વ થકી ગરકી ગયાં, મોટાં મોટાં રાજ;
 તોપણ મનુષ્ય માવને, આવી નહીં કાંઈ લાજ. ૭૩
 રાવણ મોટો રાજ્યો, એની નહીં કો' પુત્ર;
 રાજ ગયું એનું વળી, એમાં તો શી ભૂલ ? ૭૪
 મમતાવાળા મનુષ્યનું, કોઈ ગણે નહિ માન;
 આમાં છે હુંપદ ઘણું, એમ કરે સૌ સાન. ૭૫
 અહંકારી હુંપદમાં, કરે આપ વિચાર;
 મુંજ સમો આ જગમધ્યે, નવ દીસે નરનાર. ૭૬
 મોટાને નાના સરવ, ધરજે આ શિક્ષાય;
 ગર્વ તજી, ગોવિંદના, ગુંણ ગાળે સદાય. ૭૭
 નમ્ર થાઓ તમો કદી, મળે ધણેરાં માન;
 અને ગર્વ થકી તો વળી, થાશે ઘણું નુકશાન. ૭૮
 તલ્લે પ્રસંગ ગર્વતણો, નિત્ય કરો સતસંગ;
 નમ્રપણું ધારો તમે, દીલ ધરી ઉમંગ. ૭૯

રાજ્યધર્મ.

મનહર.

- રાજાને તો પિતા ગણો, તમે મુણો સર્વ નરો,
 એવો રાજ્ય ધર્મ તમે, જરૂર બજાવજો;
 ગુરૂની તો પૂજા કરો તેથી સર્વ કામ સરે,
 જરૂર તમારા મન, વિષે એમ લાવજો. ૮૦
 કાપદાને પાળો તમે, બાણો એક ધર્મ રૂડો,
 એમ ગણી “નિતી” બાણી, સ્વભાવ થોભાવજો;

રક્તણુ તો રૂડું કરે, બાળકને જેમ પાળે,
માટે એહ ધર્મ ખરો, જરૂર બણાવળે. ૮૧

વિદ્યારૂપી ધન આપે, વળી કષ્ટ સર્વ કાપે,
જરૂર વિચારી નરો, કિંચિ કોટ ચણળે;
વળી વળી ખૂબ ધારી, ગણી ગણી સુખકારી,
નિતી રીતી ખૂબ બણી, રાખ્યનિતી બણળે. ૮૨

બાળી બાળી ભવ વિષે, ટાળી ટાળી તાપ બહુ,
ચણે ચણે કોટ એવો, દુઃખ જેમ ટળશે;
કળી કળી કામ કરો, જેથી ભૂપને તો બાવો,
માટે સારી શિક્ષા સુણી. સખ જેથી મળશે. ૮૩
દોહરો.

ભૂપ તણી તમે સર્વદા, આત્મા પાળો આપ;
તો હંધર રાજી રહે, ટાળો તણે તાપ. ૮૪

ક્રોધ.

દોહરો.

ક્રોધ ન કરશો ક્રોધજન, ક્ષમાની ધરળે હાલ;
ક્રોધ કરે જે માનવી, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૮૫

ક્રોધ કંઈ સૂઝે નહીં, ઉલટું ઉપજે સાલ;
ક્રોધીજન એવા ઘણા, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૮૬

ક્રોધ કામ સરે નહીં, બૂંડા થાએ હાલ;
સખજાનને નિર્જળ બને, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૮૭

ક્રોધીજનની કો' દીન, ટળે નહીં કુંચાલ;
માને મનમાં હુંજહું, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૮૮

ક્રોધી વદેછે ક્રોધમાં, જાણે આબો કાળ;

વેશ કરે વિકાળ પણ, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૮૯
 મોટા નાના સર્વજન, સુધારો આ માલ;
 નહીં સુધારે જે જન, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૯૦
 પણ ઉપાય છે એહનો, તરતજ એને ખાળ;
 નહિ તો અંતે વધી જશે, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૯૧
 ક્રોધ વિનાના માનવી, કરે કામ વિશાળ;
 ક્રોધી જીવ ખુએ કદી, તેમાં નહિ કાંઈ માલ. ૯૨
 ક્રોધ તમે છાંડો સદા, તોજ યાશે સન્નજન;
 માટે મારા બંધુઓ, જરૂર વિચારો મન. ૯૩

વિચારીને વોલવું.

મનહર.

વિચારીને બોલો તમે, તો તો મુખ યાશે ધણું,
 અણવિચારું બોલે જે, બાર નહીં રાખશે;
 વેણ કાઢ્યું મુખ થકી, પાછું નવ આવે તેહ,
 વિચારીને વાણી વદો, કિર્તિ જગે જનમશે. ૯૪
 રાજા અને રંક બધા, ગુણ સાહો તમે બધા,
 પસ્તાશે થાએ હાણી, કુ વાક્યના કામથી;
 એવાજનો જગમધ્યે, દુઃખકાર દીસે બહુ,
 વાવે તેવું પામ પોતે, મુ, કે, દુવચનથી. ૯૫
 મનુષ્યોરે ! તમે બધા, વિચારીને વદો વેણ,
 મુંડું બોલે મુંડું પામ, વાવે તેવું ઉગશે;
 જન જોગ નહીં મળે, ફરી ફરી આવો વળી,
 કીમત છે વાણી તણી, કોક જાણી બોલશે. ૯૬
 અમુલ્ય એ વાણી છે, કિમત ન થાય કાંઈ,
 રખે એને ગુમાવશો, જોગ નહીં આવશે;

(૧૭)

વાણીને વખાણી તમે, શાણી શાણી સહુ કહો,
વિચારીને ખોલવાથી, લાજ સહુ જાણશે. ૯૭
દોહરો.

ખોલ વિચારી ઊચરો, તો થાયો પ્રખ્યાત;
સુખ પામયો પોતે ઘણું, જરૂર વિચારો બ્રાત; ૯૮

જૂઠ.
દોહરો.

જૂઠ તજ સૌ માનવી, ખોલે સાચી વાત;
જૂઠાનો અપજશ ઘણો, જાણો મારા બ્રાત. ૯૯
એવા જનનો જગમધ્યે, લોક કરે ધિક્કાર;
સાચ વાપરે કદી પણ, કો' ન માને લગાર. ૧૦૦
કાયદો પામે જૂઠથી, (પણ) જાણે બારોબાર;
માટે સાચું વાપરો, કરી ઊંડો વિચાર. ૧૦૧
સુખ ઘણું સાચવટમાં, લોકજ કરે વખાણ;
અવર ઘુણું અનેક છે, તમે કરો પરમાણ. ૧૦૨
જૂઠામાં ગૂના ઘણા, ઠગધી સાથે નિર્વાણ;
ધંધરનો અપરાધ છે, ગુપ્ત કર્યાનો જાણ. ૧૦૩
જૂઠું ખોલે જે ઘણી, સાચું ખોલે ફેર;
પણ તે જૂઠામાં ખપે, સાચ જૂઠને વેર. ૧૦૪
છાની રીતે છેતરી, કરે કોઈને હાણ;
એમ કર્યામાં માલ નહિ, નફીજ તુંતો જાણ. ૧૦૫
અસત્ય ભાષણ તજ કુંઈ, શુભ વદોની વાણ;
તથી ધંધર રીઝશે, સુણો તમે સૌ કાણ. ૧૦૬
તે અવનીપર અવતરી, કૂડાં કીધાં કામ;
માટે સમજે મન વિષે, મળશે નહિ આ ઠામ. ૧૦૭

(૧૮)

ઉદ્યમ.

મનહર.

ઉદ્યમતો સહ લાગો, તમે સુણો આર્ય જનો;
તેથી સુખ પામો ઘણું, દુઃખ નાથ પામશે;
આણુ ઉદ્યોગી મનુષ્યો જણો તમે સહ જન;
દારિદ્રને છોડો તમે, તેથી સુખ મળશે. ૧૦૮

જેઘ ટાળી ઉદ્યમને, મન ધરી ભાવ કરી,
મજ્જન તપાસી તમે, શુભ એને આલજો;
હામ નહીં હારો તમે, ઉદ્યમ કરેથી કદી,
દારિદ્રને ટાળી તમે, સુખે અતિ માલજો. ૧૦૯

નવરા ન ખેસી રહો, ઝટપટ ઉઠો તમે,
તેથી ધણ રાજ થશે, જરૂર વિચારજો,
મંડ્યા રહેજો સૌ જન, કામ ધારી સારું કોઈ,
જન્મનું એ કળ જાણી, નક્કી ઉરે ધારજો. ૧૧૦

ધારી ધારી જન સહુ, ટાળી ટાળી દરિદ્રતા,
સારો સારો ઉદ્યમતો, આલો આલો પ્રિતથી;
સર્વનેતો ભાવો બહુ, લાવો એવો લજો સહુ,
જરૂર જરૂર આપ, સારી સારી રીતથી. ૧૧૧

દોહરો.

ઉદ્યમછે આ વિશ્વમાં, મજ થકી પ્રખ્યાત;
એવું જાણો સૌ તમે, મન વિષે મુજ ભાત. ૧૧૨

ચોરી.

દોહરો.

ચોરી ન કરવી કોઈએ, કહું છું સાચી વાત;

(૧૯)

માટે મારા મિત્ર સૌ, સુણો તમે સાક્ષાત. ૧૧૩
 ચોરીમાં અવગુણ ધણા, ગણે ન આવે છેક;
 વળી વળી ખુબ વિચારજે, લાભ ન દીસે એક. ૧૧૪
 દંડે ભુપજ નાણેતો, થાય કુન્નેતિ અપાર;
 ગુપ્ત ચોરી જે કરે, નાણે જગત કર્વાર. ૧૧૫
 ચોરીનું ધન નવ ટકે, એજે નાએ એહ;
 ધંડો પાપનો કુટથે, નાણો નિઃસંદેહ. ૧૧૬
 જગમાં જીવી કોઈ જન, કરો ન ચોરી આપ,
 તોતો સુખ શુભ જગથે, ટળથે તણે તાપ. ૧૧૭
 ધંધર પણ રાજી રહો, નાણો મારા યાર;
 ચોરી આડી નવ કરો, સમજી સમજો માર. ૧૧૮
 વિમાસણ ફરીથી કરે, દેખે બ્યારે દુઃખ;
 પ્રથમ સમજું એવું વળી, હથે ધણેરું સુખ. ૧૧૯
 માટે રે આ માનવી, મનમાંજ નક્કી ધાર;
 “પણ” ધારો એવું વળી, ન કરવી એ નિર્ધાર. ૧૨૦
 સુખ સંપત છે લાજમાં, તેમ દીસે બહુ માન;
 માટે રે ! આ સજ્જનો, જોધ ધરો સૌ કાન. ૧૨૧

અદેલાઈ.

મનહર.

અદેલાઈ એવો ગુણ, દુષ્ટ દીસે દુઃખકારી,
 સારી સ્થિતી અવરની, જોઈ લાવે ઝેરને;
 અદેલાઈ રૂપી કીડો, શરીરને ફોલી ખાય,
 એવો ભુંડો દુરગુણ, કરાવે એ વેરને. ૧૨૨
 જોદા જોદે ખરાબી છે, આપ આજ નક્કી ધારો,

(૨૦)

જરૂર વિચારી નરો, એથી દુઃખ થાય છે;
સંપત્તિ મોટો ગુણ, નાશ પામે તેથી કરી,
વળી વળી સદગુણો, ટળી ટળી જાય છે. ૧૨૩

મોટે અદેખાઈ તમે, પુરતા પુરત તન્ને,
ધમરની ભક્તિ સન્ને, ભાવ ધરી મનમાં;
એથી કાંઈ મળે નહીં, ઉલટું નુકશાન છે,
એમ જાણો જન સહુ, ધરો નફી ધ્યાનમાં. ૧૨૪

અદેખાઈ છોડો તમે, વિનતી કરીએ અમે,
જરૂર વિચારો નરો, સુખ એથી મળશે;
સારું સારું તત્ત્વ તમે, સન્ને સન્ને શુભ રીતે,
બળે બળે ધમરને, એજ કષ્ટ હરશે. ૧૨૫

દોહરો.

અદેખાઈ તન્ને તમે, મનમાં ધરીને હામ;
સુખ પામશે પોતે ધણુ, સરશે સરવે કામ. ૧૨૬

દેશાટણ.

દોહરો.

દેશાટણ પ્રિતે કરો, લાભ વધશે અનંત;
મોટે વેડો પ્રદેશને, કરી રૂડેરી અંત. ૧૨૭

હોશ ધરી લાવો તમે, પરકળા ને વિદ્યાય;
જુદા જુદા લોક જુઓ, હામ રાખી મનમાંય. ૧૨૮

પછીથી આ દેશમાંય, તમે કરો પ્રસાર;
શીખી શીખવી લોકને, મન ધારી વીચાર. ૧૨૯

તરેહ તરેહની ધીજને, નિર્જો આપો આપ;
ચિત્ત ધરો આ વાતમાં, તોતો ટળશે તાપ. ૧૩૦

પૃથ્વી આપ તપાસજો, બહી મળે છે વાત;
 માટે સમજો સહુ જન, હિમત ધરી મુજબાત. ૧૩૧
 ધૈર્ય ધરીને મહિ વિશે, કરો તમો આ વાર;
 તોતો સુખ સહુ નીપજો, કષ્ટ ટળે નિર્ધાર. ૧૩૨
 દેશાટણ કરવા થકી, તન મજબૂતજ થાય;
 વળી એથી કાયદા ધણા, રીતભાત જણાય. ૧૩૩
 દેશી લોકો દેશમાં, તથા વિદેશે આપ;
 દેશાટણ કરજો વળી, ગુણ થાશે અમાપ. ૧૩૪
 માટે રે। એ દેશીઓ, ખૂબ ધરો ઊમંગ;
 દેશાટણ કરો નરો, દેશ તણો રે' રંગ. ૧૩૫

વિવેક.

મનહર.

વિવેકને જગ મધ્યે, સર્વોત્તમ ગુણ ગણ્યો,
 એ વિનાતો જન જાણો, કોડી તણો થાય છે;
 ઉત્તમ તો એથી બન્યો, જરૂર વિચારો નરો;
 તોતો યથ બહુ પામો, દુઃખ સહુ જાય છે. ૧૩૬
 વિવેકને અવિવેકી, તણો ભેદ કહું છું હું,
 ચિત્ત ધરી ઉરમાંય, જરૂર વિચારીયો;
 એક માણે ઉછરેલાં, પોપટનાં બે બચ્ચાંને,
 વાઘરીએ લઈ જઈ, શેર મધ્યે વેચીયાં. ૧૩૭
 એક વિવેકી તણે દ્વાર, બીજું મૂર્ખજન કને,
 પછી જુઓ કેવું બન્યું, તેહ સુણો પ્રિતથી;
 વિવેકીના ધર વાણું, સદ બુદ્ધિ શીખું ધણી,
 કુષ્ટવાણું કુષ્ટ બુદ્ધિ, બન્યાં એવી રીતથી. ૧૩૮

શેહેર તણો રાજવી, પછી ગયો એક દીન,
સદગુણી ઘેર ગયો, સુ વચન વદીયું;
પછી પરવર્યો એહ, બૂડા તણી રેહેઠાણ,
કુ વચન વદી ત્યાં, રાજને સંતાપીયું. ૧૩૯

દોહરો.

આ ઊપરથી માનવી, રાખો અધિક વિવેક;
નહિતો કોડી એકના, બનશે આપ નિશંક. ૧૪૦

લક્ષ્મી.

દોહરો.

માયા હોય અર્તિ ધણી, મન યાએ પ્રસન્ન;
માયા વિનાનો માનવી, ભુંકુ દીસે છે તન. ૧૪૧
માયા બડી ધુતારી, તર્ત આવે ને જાય;
આવે સાઝ લાગે ઘણુ, જાએ જાણે વાય. ૧૪૨
દાગે લોભ કરે બધા, વસુ મેળવવા જાય;
દામ મેળવે અન્યાયથી, પાપજ પેદા થાય. ૧૪૩
ધન મેળવો ઉદ્યમથી, મનમાં રાખી હામ;
તોતો જાણો તમ તણાં, સરશે સધળાં કામ. ૧૪૪
લાછ થકી સૌ લાજ છે, લાજ ગયે સૌ આખ;
જાણો આપ જરૂર છે, વધશે એથી સાખ. ૧૪૫
ધડીએ ધન આવે ઘણુ, જાએ તેમ અનંત;
વસુ મેળવવા કારણે, આપ કરોની ખંત. ૧૪૬
લક્ષ્મીની પૂજા કરો, ધરી અંગ ઉમંગ;
સંગ્રહ કરો ખંતથી, વેવડાવી નિત્ય અંગ. ૧૪૭
જેમ વરઘોડે બહુ મળ્યા, જૂદા જૂદા લોક;

(૨૩)

જેમ આઘ્યા તેમ ગયા, થોડા થોડા થોક. ૧૪૮
તેવી રીતના લક્ષ્મી, નફીજ તુંતો જાણ;
આવેથી હરખાવું નહિ, જાણે તો નહિ હાણ. ૧૪૯

પરહેજી.

મનહર.

ધરહેજી ગુણ આપો, તેથી ગુણ થાશે આપો;
સદગુણ રાખનાર, દુર્ગુણ ખોનાર છે;
ગુણ એવો એકજ છે, એજ વિના બીજો નહીં,
અટકાવે લાલચથી. એવો શુભ ગુણ છે. ૧૫૦
વળી બિચાર ટળે, તેથી સ્વર્ગ સુખ મળે,
ખાવું પીવું શુભ રીતે, તેથી સુખ મળશે;
ખટ રીપ વચ રાખે, ધામ, પેધ, લોભ, મોહ,
મત્સર અને માયાદી, તેને લીધે ટળશે. ૧૫૧
ચંચળ રાખે શરીર, અનિતીતો અટકશે,
મજબૂત તન થાય, બાધીને નસાડશે;
સંસારી કરી નિર્માણ, સ્થિતિએતો ધધરે,
ટકાવી રાખનાર છે, દુઃખને ભંજડે છે. ૧૫૨
શત્રુ એના ઘણાજ છે, કહું તે નાચે પ્રમાણે,
અતિ તૂણાને આજસુ, એ દુર્ગુણ જાણીને;
મોટે તળે ઝટપટ, એટલા અવગુણને,
તો સુખ પામશે ઘણું, નફી એવું જાણીને. ૧૫૩

દોહરો.

ધરહેજી પાળો તમે, મનમાં ધરી ઉદ્ધાસ;
સુખી રહેશે સર્વદા, કદી ન રહો ઉદાસ. ૧૫૪

(૨૪)

કામ.

દોહરો.

જર પુરૂષનો જગ મધ્યે, ઓજો દીસે બાર;
ખત્તા ખાએ અતિ ઘણા, જર તણો સરદાર. ૧૫૫
કામ સુઝે નહિ ઘરતણું, પરનારીશું પ્યાર;
જીવ ખુએ એ કામમાં, જર તણો સરદાર. ૧૫૬
કામી જન નહીં કામનો, ભ્રષ્ટ કરે વિચાર;
અંધતણો અંધજ બને, જર તણો સરદાર. ૧૫૭
જેનુ કુમતી કુસંગ મન, રાખે બહું એ પ્યાર;
લોક વિષે આ વિશ્વમાં, જર તણો સરદાર. ૧૫૮
એવા જન આ જગતમાં, દીસે બહુ દુઃખકાર;
સા'ય કરે નહિ કોઈને, જર તણો સરદાર. ૧૫૯
શુભ કામ સુઝે નહીં, રૂએ અબજા સાર;
શા કારણ એ જન્મીયો, જર તણો સરદાર. ૧૬૦
ધન્યરથી બીએ નહિ, એવાનો નહિ પાર;
પૈસા ખૂએ અતિ ઘણા, જર તણો સરદાર. ૧૬૧
માટે રે ઓ માનવી, ધન્યર ઉરમાં ધાર;
કોકટ કાઢે જન્મને, જર તણો સરદાર. ૧૬૨
જણો તમે જર આ, જન્મ અમૂલ્ય આજ;
જર તજીને સૌ જનો, કરજો સમજાં કાજ. ૧૬૩

સંતોષ.

મનહર.

સંતોષને દીલ ધરો, તેથી દુઃખ દુર જશે,
જર વિચારો આપ, એજ સુખ આપશે;

(૨૫)

સુખ આવે છાકો નહીં, દુઃખ પડે બીજો નહીં,
 સંતોષને દઃ કરો, એજ દુઃખ કાપશે. ૧૬૪
 સંતોષી તે સદા સુખી, એ મુજબ આપ જાણો,
 અવશ્ય વિચારી તમે, સંતોષને ધારજો;
 વળી વળી અનુભવ, જેમ જેમ થાય ઘણો;
 તેમ તેમ સૂઝે રૂઠું, એમ તમે જાણજો. ૧૬૫
 જોગ નહીં આવો મજે, સંતોષથી પાપ બજે,
 એમ નક્કી ઉર ધારી, મધરને ભજજો;
 ગમે તેમ થાય કદી, સંતોષને નવ તજો,
 દઃ કરી ચિત્ત ધરી, તાપ તમે તજજો. ૧૬૬
 અસંતોષીતો મનુષ્યો, કાંકાં મારે પોતે ઘણાં,
 તોય થોભ આવે નહીં, એવું નક્કી જાણજો;
 માટે સર્વ મિત્ર તમે, ઉર ધરી બોધ મારો,
 સંતોષીને ન્યુંત નહિ, માટે યુજા સાહજો. ૧૬૭

દોહરો.

સંતોષ ધરો હર્ષથી, હૈયે ધરૈને હામ;
 કરી બેસશે તે થકી, યાશે સઘળાં કામ. ૧૬૮

લોભ.

દોહરો.

લોભ લાભ મજે નહીં, પાપજ પેદા થાય;
 પૂંચ વાત સૂઝે નહીં, પ્રગટે બહુ અન્યાય. ૧૬૯
 કંજુસી એવા ઘણા, ધન કરે પેદાય;
 કમી ઠાગરી કોઇને, પ્રગટે બહુ અન્યાય. ૧૭૦
 દાન પુન્ય કરે નહીં, દામ તણો ઊપાય;

દોવસ રાત કરે સદૈવ, પ્રગટે બહુ અન્યાય.	૧૭૧
એવા જન આ જગતમાં, વસુ મેળાવા જાય;	
તેથી તો તેને સદા, પ્રગટે બહુ અન્યાય.	૧૭૨
કમર કરો પ્રેમ તમે, ન્યાય એ કહેવાય;	
પણ લોભ થકી તો વળી, પ્રગટે બહુ અન્યાય.	૧૭૩
કંજુસીવી કોઈ દિવસ, પ્રમુપદ નવ પમાય;	
એથી તો ઉલટો વળી, પ્રગટે બહુ અન્યાય.	૧૭૪
સારાને નરસું સદા, ખેંચાને તો જાય;	
એમજ જાણો લોભથી, પ્રગટે બહુ અન્યાય.	૧૭૫
માટે મારા મિત્ર સૌ, ધરજી આ શિક્ષાય;	
જશ મેળવશે વિષમાં, ટૂંજશે સર્વ અન્યાય.	૧૭૬
એવાનું આ વિષમાં, મોર, અગ્નિ કે રાય;	
લુટી લેશે સર્વજા, કે'વાય એ અન્યાય.	૧૭૭

ન્યાય.

મનહર.

ન્યાય તમે ધારો સારો, તેથી સુખ પામો ઘણું;	
અન્યાયને દૂર કરી, પુણ્ય વાત ઝાલજી;	
મર્વ જનો પ્રત્યે તમે, એહ ધરમ આચરો,	
પ્રિતી વધે અતિ ઘણી, એવી રીતે ચાલજી.	૧૭૮
ન્યાય વત્તા બધા પ્રત્યે, ઠોર ઠાંક પશુ સાથે,	
ન્યાય બુદ્ધિ ધારી નક્કી, કાઢને ન દમશો;	
ન્યાય નહીં જેના પાસે, તેને ગણો પશુ તુલ;	
ન્યાય ધારો સર્વ જનો, તેથી સૌને ગમશે.	૧૭૯
ન્યાયી ગણો એને ખરો, જેના મધ્યે તણુ ધર્મ,	
હાજર થયેલા હોય, તેને શ્રેષ્ઠ જાણજી;	

(૨૭)

પેહેલો ગણો હજિ પ્રત્યે, પાડેશી પ્રત્યે તો બીજી,
ત્રીજી જાણો પોતા પ્રત્યે, એવા ત્રણ ગણજી. ૧૮૦
ન્યાય હોય ત્યાં કદાપી, ત્રણ દુર્ગુણ નવ રે,
હલકાઈ મૂરખાઈ, વળી ગણો પાપને;
માટે ધારો ન્યાયબુદ્ધિ, પ્રેમ ધરી પાર પડે,
જગરૂપી દધિ થકી, બહુ ઈશ નામને. ૧૮૧
દોહરો.

ન્યાય છે આ બહુમાંય, સર્વ થકી પ્રખ્યાત;
માટે સાહે સર્વદા, રૂઢે ધરો આ વાત. ૧૮૨

કરજ.

ગિતી.

કરજ તમે ફીટાડો, પૂરો ધરીને ઉમંગ શરીરે;
સંકટરૂપી જાળમાંથી, મન સાથે જરૂર વિચારી રે. ૧૮૩
જન છૂટો એમાંથી, જરૂર જાણો ધર્મ એ તમારો,
દુઃખરૂપી એ દરિયા, છોડો આ! બોધ માની અમારો. ૧૮૪
વરો કરો વિચારી, જાવક આવક ઉરે ધારીને;
નહિતો થાશે ફાલેતો, અડશે માગનાર લોક આવીને. ૧૮૫
ફાલણુની પેડે, સોધવો પડશે કૃપ અંધ બનાને;
એ સમાન દુઃખ નથી, જાણો નફી જગમાંતો જીવીને. ૧૮૬
બ્યાજ વધે આર્તિ ધણું, તેથી કરજ મટે નહિ લેશ તમારું;
માટે જરૂર જાલદી, યજ કરો કરજ ફિટાડવા સાર. ૧૮૭
જગ વિશે કૃપ એવો, બીજો કોઈ નહીં તમે ધારો;
વળી ખુબ વિચારીને, તજી કરજ આવે તરવાનારો. ૧૮૮
એવુ ધારી તમે નરો, જરૂર વિચારી તમે મન વિશે;

કરજવાળા મનુષ્યના, તન મન, તથા હાલ ભૂંડા દીસે. ૧૮૯
 માટે મારા સજનો, નફો ધારો ગરે ટેક ઝેવો;
 દેવું ફિટાડવાનો, ઇશિ જીઓ પ્રકાશને આપે કેવો. ૧૯૦
 ખુંમ ખુંમ મન વિંશે, વિચારી વિચારી દેવું ટાળો;
 ઘણું ઘણું શુંય કહું, જરૂર દેવાને તો આપ ટાળો. ૧૯૧

કરકસર.

મનહર.

કરકસર તો કરો, હૈયામાં તે હેત ધરી,
 સર્વ મારા મિત્ર તમે, ગણો સહુ પ્રિતથી;
 માલની વ્યવસ્થા કરો, મોકળો જીવ છોડી,
 નિતી ધર્મ ને સાચવો, અર્ચ્ય કરો રીતથી. ૧૯૨
 નિતી રૂપી મકાનમાં, રક્ષણાર્થે કિલ્લો એહ,
 કુસંપ, કુછંદ, જાવ, પૈસાની કસરથી;
 દારૂ આદિ કેફી વસ્તુ, તરત હણે એ ગુણ,
 કસર વિના જન તે, દુષ્ટની અસરથી. ૧૯૩
 ઇશિ કરે કસર તે, ભાવે બાળો ચંદ્ર સામું,
 આસ્તે આસ્તે અજવાળુ, આપેછે એ હેતથી;
 પંદરદી પ્રકાશ તે, આપે એહ દયા કરી,
 પંદરદી અંધકાર, આપેછે એ પ્રિતથી. ૧૯૪
 નિશાની જીઓ મહતી, ધામે ધામે પડે તેહ,
 એકદમ પડે કદી, એને તે શી ખોટ છે;
 માટે આપણુ મનુશ, શા લેજે એના આગળ,
 એમ ધારો જન સહુ, જન્મનીજ ચોટ છે. ૧૯૫

(૨૯)

દોહરો.

કસર કરો પ્રેમે તમે, મન ધરી હેત અનંત;
તો તો સુખ શુભ જગશે, કરો ધણેરી અંત. ૧૯૬

ધન, વિદ્યાનો સંવાદ.

મનહર.

ધન—ધનને દુનિયાં વશ, ભુપ પણ પૈસે રીઝે,
કૂટુંબને પરિવાર, એથી રાજ થાય છે;
વળી જેને ઘેર ધણી, દીસે લક્ષ્મિ તેનું સહુ,
સારું સારું કહી વળી, લોક રાજ થાય છે. ૧૯૭

વિદ્યા—વિદ્યા વિના રાય તણું, જાય રાજ એમ જાણો,
વળી એમાં વિવેક છે, વિદ્યા થકી જથ્થે;
વિદ્યારૂપી લક્ષ્મિ આજ, આઝો પીઝો ખર્ચો ખુબ,
પણ નહિ ખુટે એહ, જેમ માથે કેશ છે. ૧૯૮

ધન—ધણી હોય લક્ષ્મિ જેને, ઘેર તેને સુખી ગણો,
વિદ્યાને શું ચાટવી ને, એમ આપ બોલેછે;
જરવાજાનું જગ સૌ, જીવું બોલે તોયપણ,
હા હા કહી ખરું પાડે, એવું લોક તોજેછે. ૧૯૯

વિદ્યા—વિદ્યા વિના ગણો તમે, પશુ પુલ જન માણે
વળી એક મોહીની છે, એમ એને જાણજ્ઞે;
જગતને વશ કરી, ધરણીમાં યથા કરી,
જગતમાં રજ રૂપી, આપતો પ્રમાણજ્ઞે. ૨૦૦

ધન—ધનનેજ માટે સહુ, જથ રૂડા વદે બહુ,
વળી કોડપતિ પાસે, કરજ કહાડવા;
જમકતો જાયે સહુ, માગણ તો માગે બહુ,

- વિપ્ર બાણે વેદ વળી, જર ફુઃખ ટાળવા. ૨૦૧
- વિદ્યા-વળી વળી વિચારશે, ખુબ મન વિશે જત,
માન મળે મોટા મધ્યે, એ એના પ્રતાપથી;
અગમથી ગુણ ઘણા, વિદ્યા વિશે તમે જાણો,
વિપતથી ધૈર્ય ધારી, બચે આપ તનથી. ૨૦૨
- ધન—વળી વિદવાન કાંઈ, ગાય તારે સડ કહે,
સીદ એહ કાન કોણે, જદ સૌને થાય છે;
ધન થકી શીર ભાર, કાસદ કાયે વેહેછે,
વિદ્યાવંત પરદેશ, ધન માટે જાયછે. ૨૦૩
- વિદ્યા-વિદવાન કહે એમ, પૂર્ણ પૈસો મૂર્ખ પાસે,
હોય કદી શુંય કરે, વાંદરાને હારછે;
એવી રીતે જાણો તમે, રાસબને સાકર છે,
તેમ મૂર્ખ પાસે પૈસો, જાણે મારે જરછે. ૨૦૪
- ધન—સુખ જેવું સ્વપ્ન તણું, ધન વિના એમ જાણો,
કંજા સહુ બેસી રહે, વિદ્યાને શું આગ્યે;
વિદવાન હોયે ઘણો, હાથ ધરે મારી પાસે,
ગરબની ગરજ છે, એમ સહુ જાણ્યે. ૨૦૫
- વિદ્યા-લક્ષ્મિપતિ છે હજાર, પણ નહિ વિદ્યાવાળા,
તેની લક્ષ્મિ જાણો ધુળ, સજ્જન તો મનથી;
પંડિતની પાસે એહ, ચાકરેની વ્રુદ્ધ ગણે,
વળી વળી સહુ જન, જાણો તમે તનથી. ૨૦૬
- ધન—પૈસો ઘણો જેને ઘેર, કુળવાન તેને કહે,
વળી પૈસાદાર ઘણા, જીવન ગુજારે છે;
ઘણા છે વરણાગીઆ, વળી ફરે છેલ થઈ,
પૈસો વિના રાંકડા એ, કોક દિન થાયછે. ૨૦૭

વિદ્યા-વિદ્યાન સાથે રાય, સનેહ ધણેશે રાખે,
 ધનને તો હુઝી લેય, હાકેમ હુકમથી;
 વળી અગ્નિ ચોર ઘણું. હુઝી લેશે સરવદા,
 માટે વિદ્યા ઉત્તમ છે, એમ જાણો મનથી. ૨૦૮

ધન—ધન માટે કવિજન, ગુણ ગાશે કવિતામાં,
 ભિક્ષુક દેહે આશિષ, ધન લેવા કારણે;
 'એથી વળી ધર્મ રહે, કર્મ, સર્વ, સહ જાણો,
 જરવાળા પાસે મહુ, ઉભા રહે બારણે. ૨૦૯

વિદ્યા—કવિજન વિદ્યા વિના, કવિતા તે ક્યાંથી કરે,
 એવા એવા મારા ગુણ, નફી તુજ જાણે;
 આવડી નવ સડી જા, મુજ ગુણ નથી દોડા,
 માટે તું બડખડે છે, મુજ ગુણ આણે. ૨૧૦

ધન—ધન કહે શાંને માટે, તુંતો વળી ફૂલ મારે,
 મારા ગુણ નથી દોડા, ત્યાંસુધી તું બડેછે;
 મુજ વિના બહુ ક્યાંથી, વિદ્યા ક્યાંથી પામું તુંજ;
 પ્રથમ તું એજ જાણે, આવડી શું હડેછે. ૨૧૧

વિદ્યા-વિદ્યા બણે ધન વિન, ફળ ફૂલ આઈનીજ,
 પણ તુંજ વિના ચાલે, એમ હુંજ જાણું છું;
 વળી મારા ગુણ ઘણા, ગણતાં ન આવે છેક,
 માટે તુંતો શા લેખામાં, એમ હુંજ ગણું છું. ૨૧૨

ધન—ધન કે' આ ધરણીમાં, હું સરવથી પ્રખ્યાત,
 માન મળે મનુષમાં, એવો ગુણ મુજમાં;
 વળી ખુબ વિચાર તું, પ્રબુપદ મળે આથી,
 માટે કહે સારા ગુણ, છે અતિશે તુજમાં. ૨૧૩

વિદ્યા-વિદ્યા વળતી બોલી કે, મુજ સમ છે નહિ કો',

કાંકાં શેનાં મારેછે તું, જરૂર તું જાણજે;
અધ્યા લોકો ન્યાય કરો, ખેમાંથી કોણ મેજેછે,
એનો તમે તોડ કરો, ધન તું પ્રમાણજે. ૨૧૪

લોક—

દોહરો.

ધન વિના ચાલે ખર્ચ, નવ ચ લે વિદ્યાય;
વિદ્યા વિના મનુષ્યનો, વૃથા જન્મ ગણાય. ૨૧૫
મોટે લોકે તોળીયો, ન્યાય ખરો મુજ ભાત;
વિદ્યાથી વધતું નથી, બણો તમે સાક્ષાત. ૨૧૬

ગુરુશિષ્ય સંવાદ.

મનહર.

શીષ—શીષ કહે ગુરુરાજ, આજ અતિ ખુશ થઈ,
આપ નક્કી ધર્મતણો, ભિદજ જણાવશો;
પૃથ્વીનો સરજનાર, કોણ અને કેવી રીતે,
તેહ આપ રાજ થઈ, મુજને ગણાવશો. ૨૧૭

ગુરુ—સ્રણ બચ્ચા ધીર ધરી, આજ કહું મર્મ એનો,
તેહ તારી સરતમાં, અહો નિશ રાખજે;
પ્રથવીનો પાળનાર, અને સજનાર ઇશ,
તેહ તણી ભક્તિ નક્કી, તું તો બચ્ચા કરજે. ૨૧૮

શીષ—ઈશતણી ભક્તિ કદી, કોઈ જન નવ કરે,
તેની ગતિ શીજ થશે, તેહ આપ કહેશો;
વળી એની આસા શીછે, તે વિશે વીશેષ મને,
ખૂંટાસાની સાથે આપ, જરૂર બતાવશો. ૨૧૯

ગુરુ—વિષમાંથી એને વળી, તરવાનો વારો કદી,
નહીં નક્કી આવે સહીં, એમ તું જ જાણજે;
એની આસા એવીછે કે, સુમારગે સદા ચાલો,

વળી એની ભક્તિ કરો, એવુંજ તું માનજે. ૨૨૦
શીષ—નકંડળે શા કારણે, સ્વર્ગ મળે કઈ રીતે;

ભેદ તે જણાવો મુને, યુરારાજ ખુશથી;
વળી વળી મારાપર, કૃપા આપ કરો ઘણી,
ખૂલાસો બતાવો એનો, રાજી થઈ મનથી. ૨૨૧

ગુરુ—પ્રભુ ભક્તિ નવ કરે, તેનો નકંવાસ થાય,
પણ કદી વૃણ કરે, તો તો તેહ તરશે;
હથિતણી ભક્તિ કરી, જથ ફુનિયામાંય લે,
વળી પૂણ્યદાન કરે, તેને સ્વર્ગ મળશે. ૨૨૨

શીષ—ઈશ ખરો જગમધ્યે, એમ કહ્યું તમે અરે,
પણ એની સામીતી થી, તે મુને જણાવશે;
એહતું છે રે'ઠાણ ક્યાં, વળી વળી મુને કહો,
સારો સારો બોધ કરી, સુમાર્ગે ચઢાવશે. ૨૨૩

ગુરુ—જગતનો જોઈધું તું, વળી પ્રૌઢ તારા ઘણા,
આકાશ મંડળ રૂડું, સૂર્ય થસી ભાળજે;
તેહ તણી કરી એહ, અક્ષય એનું ધામછે,
માટે ભજી ભાવ કરી, મુનિતીએ ચાલજે. ૨૨૪

દોહરો.

શીષ—આ જગતમાં જનમીને, કોનો નહિ વિશ્વાસ;
મૂધરની ભક્તિ કરતાં, કોણ પડાવે ત્રાસ. ૨૨૫

ગુરુ—નારીનો નવખંડમાં, જરૂર નહીં વિશ્વાસ;
ભક્તિ ભગાવી એહ પણ, પાડેજ નફિ ત્રાસ. ૨૨૬

દર્ગો.

દોહરો.

સ્વાર્થ માટે જન કોઈ, કરે વીશ્વાસઘાત;

તો તેનો આ જગતમાં, દગો થાય પ્રખ્યાત. ૨૨૭
 એવા કપટી જન ઘણા, જગ વીધે તો જાણ;
 'દગો કોઈનો સગો નહિ,' એમજ તું પ્રમાણ. ૨૨૮
 દગો નહેંએ આપને, એતો નહીં અજાણ;
 વાસ નેકે તો થાયએ, મનમાં નફીજ આણ. ૨૨૯
 આપો વિશ્વાસ કોઈને, પાળો તમે જરૂર;
 નહિ તો નવ આપો તમે, ખરું વિચારી ઉર. ૨૩૦
 એક વખત પતિઆર રહે, ફરી ન માને કોય;
 સાચું કહો તમે કદી, ગમે તો ભૂંપજ હોય. ૨૩૧
 દગો દગાને ખાયએ, તળે તમે સાક્ષાત;
 તો તો સુખ સહુ આવશે, સુણો નિચેની વાત. ૨૩૨
 એક નગરમાં રાતરે, ચોર ગયા તે ચાર;
 લાબ્યા લક્ષ્મી અતી ઘણી, પછી ક્યાં વિચાર. ૨૩૩
 ચોરી કરતાં ભવ ગયો, પણ નવ આધું અંગ;
 માટે લાબ્યા ખેય જણ, બરફી ધરી ઉમંગ. ૨૩૪
 દગો કરી ઝેર નાખીયું, પે'લાએ ધારું મન;
 મારી જન એ બેઠને, પછી ખાઈએ અન. ૨૩૫
 મારી નાખી બેઠને, બરફી ખાધી આપ;
 તેથી ચારે ગત થયા, દગા તણે પ્રતાપ. ૨૩૬

ફરીથી કરો.

મનહર.

યાદ રાખો શબ્દ તમે, "ફરી કરો" એવો મને,
 તો તો સુખ પામી પોતે, સુમારમે ચાલશે;
 એવો મોટો ગુણ એમાં, કહો કેમ ભુલો તમે,

યાદ રાખી નિત્ય હવે, સ્વાદ એનો ચાખશો? ૨૩૭
 વળી ગુણ જેવા એમાં, અવગુણ તેવાજ છે,
 સુખ કામ જ્યારે કરો, તારે યાદ લાવીજી;
 પ્રથમ વિચારો એવું, ગુણછે કે અવગુણ,
 ગુણવેળે યાદ લાવો, મનમાં વિચારીને. ૨૩૮
 અવગુણી વાત સુણો, કહુંજ તે હુંય વળી,
 જન એકે હોડ બકી, લાકડું કૂદવાને;
 તેનાથી કૂદાયું નહી, તારે યાદ આપ્યું એવું,
 શીખામણ એવી એક, ફરીથી કરવાને. ૨૩૯
 તેમ કહું ફરી વળી, તોય ન કૂદાયું તેથી,
 પણ ભાગ્યો એથી એનો, માટે એવું જાણીને;
 તેથી જાણો સહુ જનો, યાદ કરો સારે કામે,
 તેથી ફળ થાશે ધણું, જાણો મન નાણીને. ૨૪૦
 દોહરો.

ભૂલ્યા તે ફરીને કરો, જો ધરશે એ ટેવ;
 તો તો ટળશે દુઃખ સહુ, મળશે સુખ તતપ્તે. ૨૪૧

આલસ.

દોહરો.

આજસ એ ગુણ સર્વમાં, અધમ તણો સરદાર;
 તેથી કારજ નવ સરે, જાણો આપ આવાર. ૨૪૨
 વળી અવગુણ એમાં ધણા, ગણે ન આવે છેક;
 વળીવળી ખુબ વિચારજી, એમાં ગુણ નહિ એક. ૨૪૩
 તરત તણું જે કામછે, તેહ કરોની હાલ;
 કરો આજનું આજ તે, કાલ તણું તે કાલ. ૨૪૪

આર્ય તો આગળ ધણો, હતો ઉદ્યોગીઅપાર;
 પણ દીસેછે હાલમાં, મેંદ ધણો વેપાર. ૨૪૫
 એ પ્રતાપ આજસના, જાણો જરૂર આપ;
 ઇંગ્લેન્ડેએ હાલમાં, સુંખ દીશે અમાપ. ૨૪૬
 એ આજસ તજવા થકી, લાગ્યા સદ બિદ્યોગ;
 તેમ તને આર્યો તમે, ખનો સુંખને યોગ. ૨૪૭
 જસ મેળવતાં એ ધણું, છોડે લાગે કામ;
 ધરસંસારી કામમાં, એથી આવે હામ. ૨૪૮
 આજસ ઠાળી કામને, મનપર લ્યો આવાર;
 ખુશીથી સુખ પામશો, કહુંધું હું નિર્ધાર. ૨૪૯
 માટે મીત્રો સર્વતા, હેંશ ધરો મનમાંય;
 આજસને તો પરહરો, કુખી ન થાશે ક્યાંય. ૨૫૦

જૂલમ.

મનહર.

જૂલમ ન ધરો તમે, તો તો પ્રભુ રાજ રહે,
 નહિ તો કરાજ થશે, જાણો તમે મનથી;
 ધધરે ઉત્પન્ન કર્યાં, નાનાં મોટાં સર્વ બધાં,
 માટે સઘળા બાપછે, ગણને આકીનથી. ૨૫૧
 જૂલમમાં અપરાધ, ગણ્યો ધણો ધધરે,
 વળી એથી ખેવડોજ, ગુહો જન કરેછે;
 સરકાર તણો એક, ખીન્ને ગણો ધધરનો,
 લાલચને લેવા માટે, થોલમાંજ ફેરેછે. ૨૫૨
 જૂલમ એ જોરાવરી, વળી લાલચ તો જાણો,
 સરકારી નોકરને, વગ બહુ કાવેછે;

જરૂર છે એવા કુષ્ટ, નફી નરકે જનાર,
 વળી એવા પાપી થકી, ગરીબ પીડાય છે. ૨૫૩
 માટે તમે જીવનને, જરૂર તજ્જને આપ,
 દયા ધારો મન વિશે, તેથી સુખ મળશે;
 દયાળુ પુરૂષો ઘણા, થઈ ગયા છે પેહેલા,
 તેની વાત વાંચો કદી, જીવન તો ટળશે. ૨૫૪
 દોહરો.

જીવન તજ્જે સૌ માનવી, રાખી પ્રમુખી બીક;
 જે જન જીવન ન ટાળશે, તેનું જીવન ધિક્ક. ૨૫૫

માંડુ ધર્મ. (દોહરો)

રાખો પ્રિતી બાંકુમાં, હેત ધરેંને અનંત;
 સુખ માતા કુટુંબની, રાખો કરેંને અંત. ૨૫૬
 આ ગુણથી કાયદા ઘણા, આપે નહિ કંઈ પાર;
 બનાવ ને માયા થકી, લાભ થશે અપાર. ૨૫૭
 આપણને કદી નવ મળે, સુખજ સારી પેર;
 તોપણ સામાને ઘણું, સુખ આપો સું પેર. ૨૫૮
 બીજાઓને રીસ ચડે, એવી ન ઉચરો વાણ;
 સાહે કામ કરો સદા, સુખ થાએ નિરવાણ. ૨૫૯
 કુટુંબમાં અદેખાઈથી, ફળ સાહે નવ થાય;
 માટે એ દુરઘુણનો, ટાળો બીજ સદાય. ૨૬૦
 સલાહ સંપે કુટુંબમાં, સુખ કદાપી હોય;
 તે સંપ દુટવાજ થકી; સુખી ન થાએ કોય. ૨૬૧
 વળી નાના એ વર્તયું, મોટા સાથે કેમ;
 કહુ તેનો સંસેપ તે, ધરજો મનમાં એમ. ૨૬૨
 જાણો માઆપ એ છે, મરજાદા ને હેત;

આસા પાળે પ્રેમથી, તેમાં નહિ સંક્લેષ. ૨૬૩
 વળી વર્તે મોટા સહુ, એવી રીતે આપ;
 તોતો સુખ બહુ પામશે, ટળશે ત્રણે તાપ. ૨૬૪
 (અંતર્લાપીકા.) દેશાભિમાન. (મનહર)
 વળી દેશાભિમાનને, રાખે તેજ નર ખરો,
 રવિ રહે ત્યાં સુધી, જીવતોજ જાણવો;
 જગ મધ્યે એવા જન, કોક હોય એમ ગણો,
 માવ કરી ગુણ સાહે, પ્રભુ રાજી ધારવો. ૨૬૫
 ફળતનાં એવાં કામો, નામ કાઢવાનાં જાણો,
 વાઘ સિંહ વુલ્ય ગણો, પામો ખ્યાતી જગમાં;
 ઘણો શૂરો ગણો એને, બાગ્યાં દુઃખ દેશ તણાં,
 જીવ્યો જેને દેશ તણી, ઇજ્જતનું મનમાં. ૨૬૬
 મૈરવ ભૂત તણો તો, બાવે કરી વંશ ટાળે,
 પણ દેશનેજ જોઈ, દમ તેતો ફુટ છે;
 ટેક રાખી જોઈ લઢે, રણ વિશે તેને જાણો,
 લગારે નવ ડરે તે, નર દેશી એટ છે. ૨૬૭

શિષ્ય ધર્મ. (દોહરો)

ગુરુનો હુકમ પાળીને, રાખો માન સન્માન;
 હેત ધરી બહુ હેંચથી, રાખી સારી સાત. ૨૬૮
 આવી વર્તણુક આપણે, ધરવી ધરીને ખ્યાર;
 જે નવ ધરીએ આપણે, તો નુકશાન અપાર. ૨૬૯
 વળી પિતાની વુલ્ય છે, એમ ગણો નિરધાર;
 ચિત્ત ધરો ઉપદેશને, તેથી વધશે બાર. ૨૭૦
 અદબ થકી જોલો તમે, ગુરુ સંગાતે આપ;

સેવા કરજો સજ્જનો, ટળથે તણે તાપ. ૨૭૧
 ભહ કરનારા એહ છે, હેતસવી પણ એહ;
 તે કારણથી એમની, સાથ ધરોના રનેહ. ૨૭૨
 હુકમ કદી નવ પાળોએ, તો થાએ નુકશાન;
 આપણને એ સા'ય નહીં, થાય બહું અપમાન. ૨૭૩
 સારો બોધ ન પામોએ, ઉપજે બહુ ઉત્પાત;
 નાનપણે નવ શોખીએ, મોટપણે નવ ખ્યાત. ૨૭૪
 પિતા ચાર પ્રકારના, પ્રથમતો જગદીશ,
 બીજા જન્મના આપતા, એમ ગણો આપદોશ. ૨૭૫
 ત્રીજા તો યુરરાજ છે, ચોથા અન દાતાર;
 એવી રીતે ચાર છે, ગણો તમે આ વાર. ૨૭૬
 માટે જાણો સર્વ જન, મન વિશે તો અપાર;
 યુરની સેવા ભાવથો, કરજો તમે નિર્ધાર. ૨૭૭

મનને શિક્ષા.

મનહર.

દેહ રૂપી ગાડી પ્રાણી, ધીમી ધીમી હાક વળી,
 ચિત્ર વિચિત્ર એવી છે, બેલ પાંચ શોભતા;૧
 બેલ રૂપી ઇંદ્રિ જાણો, નાક, કાન, જીભ, આંખ,
 ચામડીએ શરો વળી, જરા નહિ થોભતા. ૨૭૮
 એને ધીમી ધીમી હાંક, કારણ તો એવું બને,
 મન રૂપી છેલ જન, બેસનાર જેમાં છે;
 ઝડપટ હાકે એને, ભવિષ્યનું નહિ જાણી,
 માર ખવરાવે તેવો, એક બેત તેમાં છે. ૨૭૯
 ધીમી હાકે તેથી કદી, સત જન જડી આવે,
 તોતો કથ્યાણજ કરી, સદ્ય દેહ તારથે;

(૪૦)

અને વળી લાખો વાર, સૃષ્ટી રૂપી દરિયો આ,
ડખોળવો જતો રહી, સત માર્ગે આજશે. ૨૮૦
કાણારૂપી દરવાજા, બંધ થશે જ્યારે ત્યારે,
ધરત્યાર ધન વળી, મૂકી જાવું પડશે;
માટે ધન્યવર પ્રિયી, બાંધ સાહો દાસ યહ,
કુમારગ ભૂલી જઈ, સુ મારગ જડશે. ૨૮૧
દોહરો.

ઇંદ્રિયો કમજો રાખી, કામ કરો શુભ રીત;
વરજાઈ કહે તેથી, પામશે જનનો પ્રીત. ૨૮૨

રીપુ.

દોહરો.

ગત્ર સાથે કોઈ તમે, કરશે નહિ મિત્રાઈ;
જો દોરતી કરશે તમે, તો ટળશે વડાઈ. ૨૮૩
પૂર્વેની મિત્રાઈ હોય, ત્યાં નવ કરશે વેર;
વેર કરે જે માનવી, તેમાં નહિ મુંપેર. ૨૮૪
રીપુનો વિશ્વાસ કોઈ, ધરશે નહિ મનમાંય;
તેથી તમારૂં કાવશે, ધન્ય કરશે સા'વ. ૨૮૫
કોઈ સાથે શત્રુવટ, કરશે નહીં નિર્ધાર;
સૌ સાથે મિત્રાઈ તો, કરો તમે આ વાર. ૨૮૬
જેનું વળી આવે નહીં, જેને માથે વેર;
કોઈ દીવસ તે જનનો, જીવ જાશે કુ પેર. ૨૮૭
પાર નહીં નુકયાનનો, વેર કર્યાથી બ્રાત;
તે માટે સમજો તમે, શુભ વિચારી વાત. ૨૮૮
વેરી નહીં જે જનને, તે જન છે ઊત્તમ;
જેને માથે વેરવી, તેમાં નહિ કંઈ દમ. ૨૮૯

શુભ બહું પ્રકારના. જગત વિષેનો થાપ;
 તેને જે જીતે ખરો, તે નર સ્વર્ગે જાય. ૨૬૦
 સમજી સમજી સર્વદા, કરો કરી શુભ વિચાર;
 ધરો ધરી શિક્ષા સહુ તમે, કરો મોત્ર અપાર. ૨૬૧
 શુભવટ કરવા થઈ, યાચે છે ઊત્પાત;
 તે માટે ધ્રુવ કહે, મન ધરો મુંજ બાત. ૨૬૨

વિરદ.

મનહર.

ગિરદને પાળો તમે, તેથી જશ થાપ બહુ,
 એમ ગણી મન વિષે, વચનને પાળજો;
 ‘પણ’ પાળ્યા થકી ઘણી, આપર તો આવે છેજ,
 માટે કપટને તમે, ઝટપટ ટાળજો. ૨૬૩
 ટાળ્યા થકી ઠામ ઠામ, સુકિર્તીનાં બીજ ઘણાં,
 હશે આસપાસ વર્ગી, એમજ વિચારજો;
 ધરો મન વિષે આપ, એથી ટળે ત્રણ તાપ;
 ગિરદ વિતાનો જન, બદામનો ધારજો. ૨૬૪
 ‘પણ’ પાળ્યું બહુ જને, તેથી કિર્તિ બહુ થઈ,
 વળી બહુ થશે ઘણી, એમ આપ જાણજો;
 દશરથે પાળ્યું ‘પણ’ કૈકેયે આપેલું જે,
 દેશવટો રામને તો, દીવો એમ જાણજો. ૨૬૫
 તેથી એના સારી કિર્તિ, જગ મધ્યે થઈ બહુ,
 એવું જાણી સહુ તમે, ગિરદને પાળજો;
 સુ વિચાર મન ધરી, કપટને દૂર કરી,
 સારા ગુણ પકડીને, કુવિચાર ટાળજો. ૨૬૬

દોહરો.

પણ પ્રમાણે આજજો, જશ પામો બહુ આપ;

કુઃખ દુર જાશે તમ તણાં, ટળશે તણે તાપ-૨૬૭
પણ પાખ્યાથી કાવના, થાય છે બહુ ચારે;
તે માટે સમજો સહુ, ચિંત ધરી વિચાર. ૨૬૮

ક્ષમા. દોહોગો.

સન્નત સમજો સર્વદા, ક્ષમા કરેથી બ્રાત;
શૂનો શણગારછે, એમ ગણો સાક્ષાત, ૨૬૯
માર્યાથીતો નવ થાય, વળી ઉપજે ઉચાર;
તે કારણથી સન્નનો, પકડો રૂડી વાટ. ૩૦૦
અકબરે પણ તેમ ક્યું, ક્ષમા દીધી ખેરામ;
તેથી જગમાં તેહનાં, થયાંજ રૂડાં કામ. ૩૦૧
આમાદી પામ્યો ઘણી, તેમજ થયું વખાણ;
એવું જાણી સહુ જન, પકડો ગુણની ખાણ. ૩૦૨
એક વર્ગમાં છોકરા, બહુતા વિદ્યાસાર;
“એક” વર્ગનો છોકરો, ધરતો કું વિચાર. ૩૦૩
તેથી તેણે સર્વને, બગાડવા નિરધાર;
માટે ગુરૂએ તેહને, ટળવા ધાર્યો પ્યાર. ૩૦૪
તેથી સૌ રાજી થયા, ખુશ થયો નરહી એક;
તેણે ધાર્યો મન વિષે, વિશેષજ વિવેક. ૩૦૫
કહ્યું મૂખથી સુભતે, કરો નહિ વર્ગ ખાર;
એથી એતો સુધરે, ધરજો એ વિચાર. ૩૦૬
ક્ષમા કરી મે’તાજીએ, સુધર્યા એ નિરધાર;
એ કારણ સૌ સમજીને, કરો તમે ઉપકાર. ૩૦૭
જરૂર ધરો શિક્ષા તમે, તમે જીલમની વાત,
તેથી સુખ બહુ આવશે, એમ ગણો મુજ બ્રાત. ૩૦૮

લલત.

મનહર.

લલતાને જન રાજે, એથી નુકશાન ધાણું,
 ધારી તૃણા પાર પડે, તોજ દુઃખ તયછે;
 તૃણા ધરે મન વિશે, પાર નવ પડે એક,
 તેથી એહ મનુષ્યને, નુકશાન થાયછે. ૩૦૯
 અલાઉદ્દીને મનમાં, ધારી તૃણાએને પણ,
 પાર નવ પડી એક, ઉમદા વિચારની;
 એક સમે સિદ્ધરે, ઝોડે પૃથ્વી જીતવીને,
 બીજે ફેરે પેગંબરે, બનવા અસારની. ૩૧૦
 તૃણા થકી ચિંતાપણ, પેદા થાય આપો આપ,
 તેથી દુઃખ પ્રગટેને, જીવ પણ જાવ છે;
 નીચ જન લલતાને, વળગીને જીવ તણું,
 નુકશાન કરી નાશવંત એજ થાય છે. ૩૧૧
 ધન માટે તૃણા ધરે, એવાતો હજાર નર,
 અમિચંદ અંગ્રેજનો, દલાલ કહાવતો;
 તેતો ધન માટે ભણ્યો, કલેવના કપટમાં;
 અતિશે ફજેતી થઈ, એ તૃણાને રાખોતો. ૩૧૨
 દોહોરો.

તજજી લલતા સૌ તમે, હૈયે ધરજી હામ;
 તૃણા વિણ જશ મેળવો, શુભ કરીને કામ. ૩૧૩
 વળી વળી પુનઃ વિચારીને, ધરજી આ શિક્ષાય;
 તાપ ટળે ત્રીવીધીનાં, તાપજ પ્રલે થાય. ૩૧૪

તથાસ્તુ !! જયતુ જયતુ આર્યોદય !! તથાસ્તુ.
 !! વિજયશ્રી આર્યરંગ !!

કઠગ શબ્દનો કોશ.

અમુકામ (વિ) કિમતી.
અધ્યાયુષ્ય (વિ) ટુંકા આયુષનો.
અવર (વી) બીજા.
અનંત (વિ) બહું.
મસાફ (ના) આપ.
હિલાસ (ના) હરખ.
હિલાસ (ના) દુઃખ.

ક.

કળી (વિ) કળાએ, ધીમે, આસ્તે.

કૂપ (ના) કૂચો.

કેશ (ના) વાળ.

ख.

ખદક (ના) પૃથ્વી.

ખતા (ના) ગોદા.

ખટ (વિ) છ.

च.

ચતું (વી) છતું.

छ.

છેક (ના) છેડો.

ज.

જર (ના) પૈસો.

ट.

ટેક (ના) પણ. નિયમ.

त.

તૂચા (ના) તણખડું.

તિર્થંશ્વ (ના) પવિત્રસ્થ.

ત્રાસ (ના) ધ્રાસકો.

द.

દાવ (ના) થોડ.

ધરણીધારણ (ના) પૃથ્વીનો
ધરનાર. **न.**

નિરક્ષર (વિ) આંકડો ભણ્યા
प. વગરના.

પતિઆર (ના) ભરંસો.

પાતક (ના) પાપ પ્રલે=અળીજવું

પ્રિછો (કી) ઓળખો.

પિતૃ (ના) આપ.

व.

બીરદ-પણ

भ.

ભ્રાત (ના) ભાઈ.

म.

મમતા (ના) આહંકાર.

र.

રાંકડા (ના) ગરીબ.

રૂચે (ક) ગમે.

રની (ના) સૂરજ.

ल.

લહુતા (ના) તૃણા.

લહો (કી) લો.

લાછ (ના) લક્ષિ.

લેખુ (ના) હિસાબ.

व.

વણસે (કિ) બગડસે.

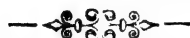
વગ (ના) તરફદારી.

વસુ (ના) પૈસો.

વિશાળ (વિ) મોટું.

વિપત્ત (ના) દુઃખ.

વિપ્રીતં (વી) માડી.	સન્માન (ના) માન આવકાર.
વિમાસણ (ના) પસ્તાવો.	સહાય (ના) મદદ.
વિરતી (ના) વિશ્રામ.	સાહો (કિ) પકડો.
વિશ્વપાળ (ના) દુનીયાનો પા- ળનાર.	સુપેર (વી) સારી રીત. હ.
વિપ્ર (ના) પ્રાન્નણ.	હામ (ના) હિંમત.
વેહેવડાવવું (કી) કામમાં આણવું. શ.	હુંપદ (ના) અહંકાર. ક્ષ.
શિરદિવ (ના) માયાનું છવ.	ક્ષમા (ના) માફ. શ્ર.
શરો (ના) બાણ. સમસ્યા. સ.	ઓનાજન (ના) સાંભળનાર.

અગાઉથી ગ્રાહક થનાર સદ્ગ્રહસ્થનાં નામ.

૨૫ કચ્છ દરબાર.

શ્રીમંત નામદાર સાહેબ બાહાદુર ૨૫

૧૫ વડોદરા.

મહે. દિવાન બાહાદુર મણિભાઈ જસભાઈ સા. બા. ૧૫

૫ પલસાણા (નવસારી.)

મે. વહિવટદાર સા. ગોપાળજીભાઈ માધવજી. ૨

મે. અવલકારકુત વિમ્બ બળવંત ગોગટે. ૧

રા. રા. ના. નારાયણ માધવરાવ હિ. કાર. ૧

,, સરોફ કથનજીભાઈ શીવજી. ૧

૧૧ ભાદરણ કોટ.

મે. કાજી અગદુક્ષા મીયાંસાહેબ અવલ કા. ૩

મે. તા. ફોજદાર લક્ષ્મણરાવ રાવજી તાવડે. ૨

રા. રા. ગણેશ ગદાધર કારકુત. ૫

,, બાપુરાવ આનાજી કારકુત. ૧

(૪૬)

૧૦ સાવલી.

મિ. બાદરણ ના. ફો. દાજીભાઈ કુંવરજી બારોજ. ૧૦

૧૧ સોજીવા.

મિ. બાદરણ થાળાના હેડમાસ્ટર સા. વાઘજીભાઈ
વસનદાસ પટેલ. ૫

રા. બાદરણના આસિ. મા. મથુરદાસ બાપુજી દવે. ૩

રા. રામભાઈ મથુરભાઈ પટેલ. ૨

રા. રા. બાદરણના તલાટી પ્રાણજીવન પુરુષોત્તમદાસ. ૫
૫ કોરેજ.

રા. રા. બાદરણ ફર્સ્ટ આ. માસ્ટર મનસુખરામ દયાળજી. ૫
૬ મદ્રાસ.

રા. ભટ્ટ ભજાશંકર સુભરાય સોજીવાવાળા. ૧

રા. બાસ દામોદર લીલાધર " ૧

રા. દવે સોમેશ્વર જેઠાભાઈ " ૧

રા. ઠક્કર પ્રાણુલાલ અંબાશંકર " ૧

રા. ત્રવાડી પ્રેમાનંદ હરીભાઈ " ૧

રા. દવે મગન બાપુજી " ૧

૪ ઠરમસદ.

રા. નરમીંહભાઈ જેઠાભાઈ પટેલ. ૪

૬ આણંદ.

રા. મથુરભાઈ સાંમળભાઈ પટેલ. ૫

રા. કેશવલાલ પ્રાગજીભાઈ પટેલ. ૧

૫ વસો.

રા. બાઈલાલ ખુસાલભાઈ વાળવોડવાળા. ૫

૩ સિદ્ધપુર.

વોહોરા મહમુદઅલી રસુલજી. ૩

૧. મહમુદઅલી અબદુલજી.	૧
૯ બાળવોડ.	
૨૧. ૨૧. નાથાભાઈ ઋવેરભાઈ ફ. આ. મા.	૨
૨૧. ૨૧. ભાઈલાલ મથુરભાઈ બી. આ. મા.	૨
૨૧. ૨૧. અતુરભાઈ ગોવિંદભાઈ.	૨
૨૧. અતુરભાઈ વાઘજીભાઈ પટેલ.	૨
૨૧. નવદવભાઈ વલ્લભભાઈ પટેલ.	૧
૨ પેટલાદ.	
૨૧. દલસુખભાઈ નરસીંહદાસ દેસાઈ. BARODA.	૧
૨૧. દલસુખભાઈ કરણાશંકર મહેતા.	૧
૧ દહેગામ.	
૨૧. હરગોવિંદ ગોરધનદાસ શાહ. B. H. S.	૧
૬ વિરસદ.	
૨૧. અમીન કસીભાઈ લલ્લુભાઈ.	૫
૨૧. અમીન જીવાભાઈ મથુરભાઈ. B.H.S.	૧
૧ કપડવાણુજ.	
૨૧. વોહોરા ઇબ્રામજી ખાનભાઈ.	૧
૨ નડિઆદ.	
૨૧. ખાવાજીભાઈ ભલાભાઈ દેશાઈ.	૨
૨ બોરસદ.	
૨૧. પરી. વિજયલલ વ્રાણીજીવનદાસ.	૧
વોહોરા જમા કાસમ ભાદરજીવાળા.	૧
૫ ઝારોળા.	
૨૧. મગનભાઈ ગોવિંદભાઈ આ. મારેતર.	૧
૨૧. મુખી ઝોતમદાસ ગીરધરદાસ પટેલ.	૪
૪ આંકલાવ.	
૨૧. રૂમણલાલ દામોદર તલાટી ફ. આ. મા.	૧
૨૧. શાહા મોહનલાલ રામચંદ્ર.	૧

રા. ઝવેરભાઈ લાલાજી પટેલ.	૧
રા. આસાભાઈ ભાઈજીભાઈ પટેલ.	૧
૪૬ ભાદરણ.	
રા. સિવાભાઈ જીવાભાઈ આસિ. માસ્તર.	૧૦
રા. રા. હાથીભાઈ ઝવેરભાઈ આસિ. માસ્તર.	૫
રા. પંચા અંબાલાલ ભીખાભાઈ.	૫
પટેલ ભાઈલાલ તૂળસીદાસ.	૧
પટેલ લાલાજીભાઈ મૂળજીભાઈ.	૨
પટેલ મહિજીભાઈ દેશાઈભાઈ.	૨
ઠાકોર ભાઈલાલ બાપુજી ડી. ખો.	૨
પટેલ રાવજીભાઈ મોતીભાઈ.	૨
ભટ્ટ ચુનીલાલ રણછોડ.	૨
પટેલ ભાઈલાલ વેણીદાસ.	૨
પટેલ છોટાલાલ બકોરભાઈ.	૧
પટેલ ગગનભાઈ મીઠાભાઈ.	૧
પટેલ લક્ષુભાઈ કાસીભાઈ.	૧
રા. હથરભાઈ કાસીભાઈ પટેલ.	૧
પટેલ હાથીભાઈ મરવાભાઈ.	૧
પટેલ શોમાભાઈ ચંકરભાઈ.	૧
રા. પટેલ મોતીભાઈ ભીખાભાઈ. વડોદરા હાઈસ્કૂલ	૧
ગોર પીતાંબર અમથારામ. ત્રવાડી.	૧
ગોર બાપુજી અમથારામ ત્રવાડી.	૧
રા. ભીખાભાઈ ધોરીભાઈ પટેલ.	૧
વોહોરા બાબર સાહાભાઈ.	૧
વોહોરા મહમુદઅલી મુલેમાનજી.	૧
સોની કુલા ગલદાસ.	૧
લવાર શોમા ભાઈચંદ.	૧
સોની જોડા ભાઈચંદ.	૧

૨ શીનોર.

મેં હેડમાસ્તરે સાહેબ મનસુખરામ રામચંદભાઈ. ૨

૩ ભાદરણ.

જીજીભાઈ નાથાભાઈ પટેલ. ૧

રાં લાલાજીભાઈ જીજીભાઈ પટેલ. ૧

આસાભાઈ જેઠાભાઈ પટેલ. ૧

જીવેરભાઈ વલ્લભભાઈ પટેલ. ૧

Bombay.

F. S. MEHATA & Co. 1

૧ીરસદ.

રાં નાથાભાઈ વેણીભાઈ અમીન. ૧૦

રાં મીઠાભાઈ તૂળસીદાસ 11 ૨

રાં મેતીભાઈ લલ્લુભાઈ 11 ૧

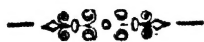
જી છપાયા પછી આમય આપનાર ગતસ્થ.

જુનાગઢ.

મેં દિં બાં હરીદાસ વીહારીદાસ સાં બાં

ભાનગર.

મેં મણીચંદ્ર ગોવિંદજી વેદસાસ્ત્રી.

જાહેર ખબર.

સદરહુ બુક નાગે લખેલે ઢેકાણેથી રોકડી કિમતે આપવામાં આવશે. વીસથી ઉપરાંત રાખનારને સોંકડે ૬૨ ટકા કમીશન આપવામાં આવશે.

ભાદરણુ—તેના કર્ચા પાસેથી.

સદર. આસિં માસ્તર. સિવાભાઈ જીવાભાઈ પાસેથી.

ઉપર લખેલે ઢેકાણેથી રોકડી કિમતે મળશે.

પ્રમાદ મોટો શત્રુ છે.	૦-૧-૦	} ટપાલ ખર્ચ.
બોધમાળા ભાગ ૧	૦-૩-૦	

હજી હવે છપાસે.

બોધમાળા ભાગ ૨ ને	૦-૩-૦	૦-૦-૬
------------------	-------	-------

વાર્તાસંગ્રહ.	૧-૦-૦	૦-૧-૦
---------------	-------	-------

ઉપર લખેલી બુકો પેકી ગમે તે લેવા આહવાત હો તો નીચેને શીરનામે જણાવશો. (નોટપેડ કાગળ લેવામાં આવશે નહિ.)

ભાદરણુ.	}	લી. નમ્ર સેવક.
બોરસદ યદને.		વરજભાઈ વાધજભાઈ પટેલ,
		આસિં માસ્તર.
		પુસ્તકો પ્રગટકર્તા.

